Stočtyřletá jubilantka vzkazuje: Recept na život prostě není...

Ruku mi podává upravená paní, které jen těžko hádat, že 12. června oslavila 104 let. Během naší besedy si pak uvědomuji, že z paní Boženy Nejedlé září mladost.

■ Lenka Kopčáková

BOŽENA NEJEDLÁ ve svých 104 letech nejraději vzpomíná na domov. ***Foto: Lenka Kopčáková***

Útulný pokojíček v Domě klidného stáří na Okružní ulici, v němž se sešly hned dvě rodačky z Vepřové na Žďársku. Jednou z nich je červnová jubilantka.

Na stolek odkládá ženský časopis a mně letí hlavou - móda a témata minimálně o 70 let mladších žen… Mrknu na stolek o 15 let mladší sousedky, a tam leží Javořická a Pittnerová.

Paní Nejedlá čte výhradně ženské a společenské časopisy, co jí nosí dcera. *„O televizi nestojíme. Povídáme si a hodně čteme,“* shodují se krajanky. Vždyť mají spoustu společných témat i vzpomínek.

„Ani nevím, kolik mám dioptrií. Někdy vidím docela dobře a když je venku pošmourno, je už to horší,“ říká paní Nejedlá a opatrně skládá letité brýle, aby jí ještě vydržely.

Když se ptám na její životní příběh, paní Nejedlá chvilku zapřemýšlí: *„No, musím začít, jak se říká, od Adama… “*

A tak se dovídám, že její babička pocházela ze samoty za Vepřovou. Kolem vedla cesta k Ransku a tam ji našel dědeček. *„Byl to Dobrovolný z Poděšína. Jezdil jako povozník na stranu k Chotěboři, jak už se říkalo do Čech,“* vysvětluje.

Když si paní nemůže vzpomenout na názvy obcí, tak se trochu zlobí. Ale pak se usměje. Vždyť, co na tom po letech záleží... Dobrovolní měli hospodářství, něco přes 10 hektarů, prý rozdělené ještě za Marie Terezie.

„My dvě nejstarší sestry jsme se narodily ještě za císaře pána. Já ve dvanáctým a sestra v desátým roce,“ už jsme u ní doma. *„Pak tatínek narukoval do války a když se v devatenáctým vrátil, tak jsme měli ještě Jendu, Oldu a naposledy Věru. Už z nich není nikdo živý… Ta nejmladší zemřela vloni… “* říká smutně. Vidím, že je v duchu zase doma... Ale pak se paní Božence zase obličej rozjasní. Vzpomíná si na jednu školní příhodu ještě z Vepřové.

Příhoda s lampou

„Měla jsem ze školy vypůjčenou knížku Pantáta Bezoušek. Jenže jak maminka na stole přebalovala nejmladšího Jendu, hoch kopl nožkou a převrhl lampu. Petrolej se vylil rovnou na knihu. No, to byl pláč!“ Maminka prý školačku utěšovala, že koupí knížku novou. A když se pak ve škole přiznala, pan řídící se tomu jen zasmál, že to nevadí a do knížky se alespoň nedají moli.

Panenka z Vídně

Tatínek měl bratrance ve Vídni a děvčata od nich měla kočárek a krásnou pannu, kterou opatrovala. *„S Božkou Machovou jsme si s ní u nás pěkně hrály, až jednou Božka zavadila o kočárek, panna spadla a rozbila se jí porcelánová hlava. Naši nebyli doma a bály jsme se, co bude, a tak jsme utekly,“* říká paní Nejedlá a s odstupem času *se tomu* holčičímu trápení jen směje. Samozřejmě hromádka střepů nešla slepit a maminka slíbila, že až bude lépe, zkusí koupit hlavu novou. *„Ale už k tomu nedošlo. A že byla naše nejmladší Věrka tak maličká, vozily jsme ji v kočárku namísto tý panny,“* dodává.

Kočka s natrženým ouškem

To se ví, v hospodářství byly kočky. *„Pamatuju, když za tý první války chodila rekvizice, kočka seděla u kamen a měla natržené ouško. Jeden voják si ji prohlížel, co se jí stalo,“ říká.* A tuhle kočku prý měli hodně dlouho, ale špatně to s ní dopadlo. Úkolem dětí bylo vždy nanosit do putýnky vodu, aby byla na ráno… a jednou kočku našli utopenou v putýnce.

Děti jedly, co bylo

Neexistovalo, že by maminka vyvářela zvlášť pro děti. *„Jedlo se, co bylo pro všecí. Měli jsme králíky, v zimě se zabilo prase, to se vyudilo, a samozřejmě svoje brambory,“* vypráví jubilantka.

Vzpomíná, že v zahradě měli vysokou třešeň, kam děti nedokázaly vylézt. *„Tatínek nám uřízl celou větev a už jsme ji na zemi obírali,“* směje se paní Božena.

Když začala mlékárna v Hesově objednávat ovocné stromy a keře, rodiče je prý také nakoupili. *„To už pak bylo veselejší, měli jsme rybízy, jabloně i třešně a s maminkou jsme my holky zavářely kompoty a marmelády na zimu,“* upamatovává si.

Už i děvčátka necovala

Sousedovic Božka, jak jí říká, byla o tři neděle mladší a děvčata se už v šesti letech spolu učila necovat. *„A protože jsme ještě neuměly, kde se má přidávat, tak jsme dělaly jen ty rovné náčinky k síťkovanejm čepcům,“* vypráví paní Nejedlá. Taky s maminkou síťkovaly z vlasů. „Ale pamatuji, že ty navazované uzílky z vlasů se rozvolňovaly. Měli jsme na to takovou hlavu a síťka se na ni upevňovala hřebíčky,“ vysvětluje.

Když byla děvčata větší, pracovala pro faktorství v Losenici. *„Dělaly jsme pro ně čepce z hedvábí a to už se nám líbilo. Já jsem háčkovala díly na uši a mladší sestra přišívala gumičku a patentek,“* popisuje. Dívky si libovaly, že si přes zimu vydělají a budou si moci něco koupit.

Vylétla z hnízda

Pan řídící doporučil mamince, aby dala dceru do měšťanky v Přibyslavi. A tak ve 12 letech udělala zkoušku a šla do druhého ročníku. Přes zimu dívku vzala k sobě na byt známá z Přibyslavi. *„Myslela jsem, že půjdu do Humpolce, do Ústavu pro ženská povolání, jenže maminka se moc rozstonala a já musela zpátky domů. Už tam na mě čekali,“* ohlíží se pamětnice.

Když sourozenci vyrostli, rozhodla se Boženka, že půjde sloužit. *„V novinách byl inzerát, že hledají děvče – evangeličku, a tak jsem se přihlásila,“* vzpomíná si. Bylo to někdy začátkem prosince, když s plným proutěným košem stála v Přibyslavi na peróně. Tatínek jí ještě pomohl do vlaku a pak se dvacetiletá dívka rozjela do Jindřichova Hradce. Tam nastoupila v rodině profesora češtiny.

Jednou Boženka chtěla domů na pouť a vzala si na to dovolenou. *„Jenže jsem si to nějak špatně spočítala a přijela jsem až po pouti. Tak jsem byla zklamaná,“* říká.

Jak švadlenka přišla o tanec

Bylo tradicí, že se omladina ve Vepřové učila Českou besedu. *„Ten tanec mě bavil. Ale spolužačce jsem slíbila, že jí ušiju šaty. Maminka měla starou singrovku a tak jsem se do toho pustila,“* vypráví. Ale musela šít po večerech, protože přes den se mlátilo a byla práce po venku.

„Těšila jsem se, že budeme s Českou besedou vystupovat na hasičském bále. Když jsem ale chtěla ty šaty dodělat, nemohla jsem na poslední zkoušku,“ vysvětluje. A na plese najednou namísto Boženky nastoupila k tanci paní Dobrovolná, manželka hospodského. *„To jsem ale byla zklamaná,“* ještě dnes cítí to bezpráví. *„Ale musím uznat, že to hospodská uměla roztočit a všechny ty mladý chlapce naučila tancovat,“* oceňuje.

(Pokračování na str. 27)

Narodila se ještě za císaře pána

Božena Nejedlá přišla na svět v roce, kdy českým zemím vládl císař František Josef I., v severním Atlantiku se potopil Titanic a inženýr Kaplan vynalezl vodní turbínu. V roce 1912 také začala balkánská válka.

Vrstevnicemi naší jubilantky byly herečky Nataša Gollová, Jiřina Štěpničková či Vlasta Fabianová, z mužů měli stejný rok narození třeba malíř Bohdan Lacina, loutkář Jiří Trnka a odbojář Otakar Jaroš. **-lko-**